

9. Гомеостаз на різних рівнях організації біосистем / Нефедов В.П., Ясайтис А.А., Новосельцев В.Н. і др. – Новосибірськ: Наука, Сиб. отделение, 1991. – 232 с.

10. Моисеев Н.Н. Человек и ноосфера / Н.Н. Моисеев. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 351 с.

11. Мельник Л.Г. Діяльність підприємств у світлі синергетики [Текст] / Л.Г. Мельник, О.В. Кубатко // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2005. – №10(82). – С. 117–123. / [Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://e-suir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/451>

Н.І. КЛИМАШ,

к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій

Економічна природа позикового капіталу та ефективність його використання на вітчизняних підприємствах

У статті розглянуто теоретико-економічну сутність позикового капіталу. Досліджено сучасні проблеми та перспективи кредитування реального сектору економіки. Визначено переваги щодо використання позикового капіталу та сформовано систему показників ефективності його використання вітчизняними підприємствами.

Ключові слова: позиковий капітал, кредитування, ефективність використання позикового капіталу.

В статье рассмотрена теоретико-экономическая суть заемного капитала. Исследованы современные проблемы и перспективы кредитования реального сектора экономики. Определены преимущества использования заемного капитала и сформирована система показателей эффективности его использования отечественными предприятиями.

Ключевые слова: заемный капитал, кредитование, эффективность использования заемного капитала.

The article reviews the theoretical and the economic substance of debt capital. The modern problems and prospects lending to the real economy. The advantages for the use of borrowed capital and formed a system of indicators of efficiency domestic enterprises.

Keywords: loan capital, credit, debt capital efficiency.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки України визначає спектр гострих соціально-економічних проблем, вимагаючи нагальної розробки нових і вдосконалення вже існуючих методик, прийомів та інструментів управління, спрямованих на підвищення ефективності господарювання. Зокрема, велике значення має формування і використання капіталу, що є визначальним з огляду на процес виробництва в цілому.

Ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикового капіталу, його використання в обороті підприємства зумовлене, з одного боку, об'єктивною необхідністю, а саме: невідповідністю у часі між надходженнями коштів та витратами, сезонністю виробництва, впровадженням інвестиційних проектів, які потребують знач-

них обсягів вкладень у певний період; з іншого боку, за допомогою позикового капіталу забезпечується розширення виробничо-господарської діяльності та оновлення технічної бази.

Встановлення оптимального співвідношення між власним та позиковим капіталом, пошук недорогих джерел фінансування підприємства, своєчасне реагування на зміну факторів зовнішнього середовища є необхідною умовою ефективного функціонування підприємства, забезпечення стабільних фінансово-економічних показників його діяльності. Через це виникає необхідність у дослідженні ефективності використання позикового капіталу.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Дана проблема повсякчас є актуальною для вітчизняних науковців. Зокрема, дослідженням цієї проблематики займалися О.М. Ананьєва, В.Ю. Бодаковський, Л.П. Довгань, В.Б. Ісмаїлов, М.М. Забаштанський, В.М. Гриньова, І.П. Мойсеєнко, І.О. Бланк, Т.Г. Затонацька, В.Л. Осецький, М. Войтаренко, О. Фурманюк.

Проте визначення джерел формування та способів залучення позикового капіталу, оцінка його впливу на результативність господарювання зумовлює необхідність дослідження процесу формування і використання позикового капіталу підприємства, що дозволить не тільки чітко визначити його стан, а й встановлювати рівень економічного розвитку підприємства.

Мета статті полягає у формуванні системи показників ефективності використання позикового капіталу на вітчизняних підприємствах. Відповідно до мети дослідження було поставлено такі основні завдання для їх подальшого розв'язку:

- дослідити зміст економічної категорії «позиковий капітал»;
- виокремити та проаналізувати показники ефективності використання позикового капіталу.

Виклад основного матеріалу. У сучасних ринкових умовах господарювання позиковий капітал є каталізатором бізнес-процесів, що надає можливість вітчизняним підприємствам збільшувати прибуток і їх ринкову вартість. Сутність позикового капіталу підприємства проявляється в реалізації оперативних, координаційних, контрольних і регулюючих

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

функціях процесу залучення зовнішніх джерел фінансування. Органи фінансового управління підприємством повинні оперативно реагувати на зміну факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, зокрема: зміну умов запозичення, зміну способів запозичення, появу нових джерел залучення позикового капіталу. Враховуючи особливості залучення позикового капіталу українськими підприємствами, а також сучасні економічні умови, можна стверджувати, що існує залежність між темпами зростання ефективності господарювання та обсягами залученого позикового капіталу вітчизняними підприємствами.

Заслужують на увагу думки учених, які, на наш погляд, мали суттєвий вплив на тлумачення позикового капіталу як економічної категорії. Позиковий капітал – це грошовий капітал, наданий у борг на умовах повернення й платності. На відміну від підприємницького капіталу позиковий не вкладається у підприємство, а передається йому в тимчасове користування з метою отримання доходу. Цим видом бізнесу займаються спеціалізовані кредитно-фінансові інститути (банки, кредитні об'єднання, страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні фонди тощо) [1].

Дослідження суті позикового капіталу підприємства тісно пов'язане з проблемою його структури та складу. Вочевидь, капітал, який залучається підприємством для здійснення господарської діяльності, характеризується не тільки своєю багатогранною сутністю, а й різноманітністю форм, в яких він виражається.

Вивчення поняття «позиковий капітал» спричиняє значну кількість різних поглядів, що підкреслює складність і багатогранність його суті та прояву в суспільно-економічних відносинах.

В економічному енциклопедичному словнику [2, с. 119] дається таке визначення позикового капіталу: «Це – відокремлена форма промислового капіталу, грошовий капітал, власник якого (кредитор) надає його іншим особам на певний термін за заздалегідь обумовлену плату у формі відсотка. В політекономічному контексті позиковий капітал – специфічна форма колективного капіталу, що виражає відносини економічної власності між різними класами і соціальними верствами і всередині них з приводу надання позики та сплати за неї частини необхідного і додаткового продуктів у сфері обміну і розподілу».

Попередник позикового капіталу – лихварський капітал. Сутність позикового капіталу органічно пов'язана з кредитом, який за ринкових умов уособлює рух позикового капіталу, тобто грошового капіталу (грошової позики), власник якого (кредитор) надає його іншим особам у кредит на умовах повернення у встановлений термін за заздалегідь обумовлену плату (відсоток). Суб'єктами економічної власності в цьому процесі є торгові й промислові підприємці, держава, різні верстви населення, фінансово-кредитні інститути (комерційні банки, страхові компанії та ін.). Якщо до лихварського кредиту надані у позику гроші були капіталом лише для кредитора, то

тепер вони є капіталом і для кредитора, і для позичальника. Рушійна сила відносин економічної власності між позичальниками і кредиторами – привласнення відсотка. Ця мета спонукає власників тимчасово вільних коштів чи власників особливого товару – позикового капіталу – на певний час відчувувати ці кошти (або товар). Тому відсоток за кредит є ціною позикового капіталу. Його величина не повинна перевищувати норму прибутку підприємства, інакше брати гроші в позику у кредиторів підприємствам немає сенсу.

На переконання А.М. Поддєрьогіна 3, с. 229, позичковий капітал виступає коштами, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, платності, поверненості.

На думку інших учених 4, с. 119, позиковий капітал – частина капіталу юридичної особи, яка не належить йому на правах власності, а залучена в обіг на основі позики – отриманого банківського чи комерційного кредиту або випуску цінних паперів.

Упродовж останніх двох років із боку держави проводилася робота в рамках активізації кредитування реального сектору економіки через використання відсоткових важелів і впровадження більш гнучких підходів до формування банками обов'язкових резервів. Важливим кроком Національного банку України на шляху стимулювання банківського кредитування було посилення ролі процентної політики в регулюванні грошово-кредитного ринку. З цієї метою з 23.03.2012 знижено на 0,25 відсоткового пункту (до 7,5 відсотка річних) облікову ставку, яка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку України. Крім того, Національний банк України у 2012 році лібералізував вимоги до формування банками обов'язкових резервів шляхом поступового зменшення їх частки, яку банки мають формувати на окремому рахунку в Національному банку України: з 31.03.2012 – від 70 до 60%, з 31.05.2012 – від 60 до 50% [5].

Середньозважена процентна ставка за кредитами у національній валюті в середньому за 2012 рік становила 18,4%.

Таким чином, незважаючи на несприятливі зовнішні умови, завдяки спільним зусиллям уряду та Національного банку України в 2012 році вдалося зберегти макроекономічну стабільність, тенденції до зниження інфляції та зміцнення фінансової системи, забезпечити незначне економічне зростання.

Дані щодо зобов'язань підприємства обліковуються в П(с)БО 11 «Зобов'язання». Це положення визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та її розкриття у фінансовій звітності.

Залежно від строків виконання зобов'язань вітчизняними стандартами бухгалтерського обліку позиковий капітал поділяється на довгостроковий і поточний.

Згідно з П(С)БО 11 під довгостроковими зобов'язаннями слід розуміти зобов'язання, що будуть погашені протягом строку, який перевищує 12 календарних місяців, або протягом строку, що перевищує операційний цикл, якщо він більший 12 календарних місяців.

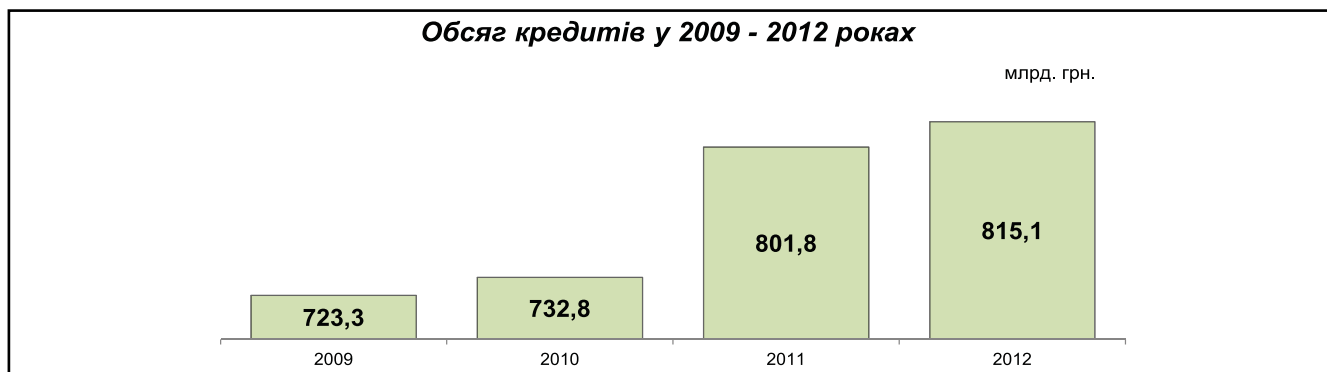

Рисунок 1. Обсяг виданих кредитів суб'єктам господарювання у 2009–2012 роках [6]

Під поточними (короткостроковими) зобов'язаннями необхідно розуміти зобов'язання, що будуть погашені протягом операційного циклу або мають бути погашені протягом 12 місяців з дати складання балансу.

До складу позикового капіталу належать також зобов'язання, які відображаються за розділом «Доходи майбутніх періодів». У цій статті показуються доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів. Зокрема, до складу доходів майбутніх періодів належать доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи (авансові орендні платежі), передплата на періодичні та довідкові видання, виручка за вантажні перевезення, виручка від продажу квитків транспортних і театральних-видовищних підприємств, абонентна плата за користування засобами зв'язку тощо.

Існують два головних об'єктивних чинника існування позикових коштів у капіталі суб'єкта господарювання [7]:

1. Розбіжність термінів виготовлення продукції (робіт, послуг), передання її споживачеві і надходження оплати обумовлює тимчасове переривання грошового потоку підприємства, що означає розрив у наявності оборотних коштів. Переривання грошового потоку за своїм характером буває очікуваним (плановим) внаслідок особливостей технології виробництва (сезонності, тривалості виробничого циклу) або незапланованим внаслідок непередбачених факторів бізнесу. Тимчасова недостатність обігових коштів, як правило, покривається короткостроковими (до 1 року) позиками.

2. Економічне зростання вимагає розширення або модернізації виробничої бази з відповідним рівнем капіталомісткості інвестиційних проектів, що, як правило, одним самофінансуванням не можливо повністю забезпечити. Саме тому для реалізації інвестиційних програм розвитку крім власних фондів розвитку виробництва залучається довгостроковий позиковий капітал.

Рисунок 2. Форми фінансових зобов'язань підприємства

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Джерела запозичення капіталу в країнах із розвиненим фінансовим ринком відзначаються значним різноманіттям, що забезпечує реальний доступ до запозичень усім формам підприємництва.

Позиковий капітал, що його використовує підприємство, характеризує в сукупності обсяг його фінансових зобов'язань (загальну суму боргу). Ці фінансові зобов'язання в сучасній господарській практиці диференціюються таким чином [8] (рис. 2).

У процесі розвитку підприємства з погашенням його фінансових зобов'язань виникає потреба в залученні нових коштів. Джерела і форми залучення позикового капіталу підприємства є досить різноманітними.

Головною перевагою позикового капіталу підприємства є його нижча вартість порівняно з власним. Вартість позикового капіталу порівняно з вартістю акціонерного капіталу є нижчою з ряду причин, а саме [9]:

– витрати з технічного забезпечення та ті, що пов'язані із залученням, для позикового капіталу нижчі, ніж для акціонерного (не потрібна функція реєстратора, послуги андеррайтера – фахівця з розміщення);

– додаткова процентна ставка на позиковий капітал нижча, ніж дохідність по акціонерному капіталу. Це пов'язано з нижчим ризиком, оскільки в разі фінансових невдач або банкрутства вимоги кредиторів будуть задоволені передусім. Крім того, позиковий капітал часто надається під гарантію або забезпечення реальними активами, які гарантують повернення коштів;

– плата за позиковий капітал зменшує оподатковувану базу. Використовуючи позиковий капітал, компанія заощаджує на податкових платежах. Величина цієї економії називається податковим щитом;

– позиковий капітал не дає права його власникам на управління і не загрожує керівництву втратою робочих місць. Додаткова емісія акцій спричиняє потенційну загрозу скуповування акцій сторонніми інвесторами та зміни політики фірми, тобто зміни керівництва.

Для оцінки ефективності використання позикового капіталу рекомендовано застосовувати систему аналітичних показників. Найголовнішими з них є такі.

1. Для будь-якого підприємства принципове значення має правило, за яким як власний, так і позиковий капітал забезпечує віддачу у формі прибутку. Якщо підприємство у виробничій діяльності використовує як власний, так і позиковий капітал, дохідність (рентабельність) власного капіталу може бути підвищена за рахунок залучення банківських кредитів. У теорії фінансового менеджменту таке підвищення називають ефектом фінансового левериджу.

Загальна формула для розрахунку ефекту фінансового левериджу має вигляд:

$$EFL = (1 - Pn) \times (P_A - Cn) \times \frac{PK}{BK}, \quad (1)$$

де EFL – ефект фінансового левериджу;

Pn – ставка податку на прибуток, частки одиниці;

P_a – валова рентабельність активів;

Cn – середня розрахункова ставка процента за кредит;

PK – позиковий капітал, грн.;

BK – власний капітал, грн.

Розрахунок за формулою (1) дозволяє підприємству визначити безпечний обсяг позикового капіталу, тобто припустимих умов кредитування. Він широко застосовується в континентальних країнах Європи (Франції, Німеччини та ін.).

Щодо розрахунку ефекту фінансового левериджу можна зробити такі висновки:

1) якщо нова позика приносить підприємству зростання рівня ЕФЛ, вона є вигідною;

2) ризик кредитора виражається величиною диференціала: за вищого диференціала ризик у банку менший, і навпаки;

3) знання механізму впливу фінансового важеля на рівень прибутковості власного капіталу і рівень фінансового ризику дає змогу цілеспрямовано управляти як вартістю, так і структурою капіталу підприємства.

Більшість західних економістів вважає, що ефект фінансового левериджу оптимально має дорівнювати $1/3-1/2$ рівня економічної рентабельності активів. Саме в такому разі ефект фінансового левериджу може компенсувати податкові платежі та забезпечити нормальний рівень віддачі на власний капітал. Крім того, за умови такого співвідношення між ефектом фінансового левериджу та економічною рентабельністю значно знижується рівень акціонерного ризику.

2. Коефіцієнт фінансової напруженості (K_{fn}):

$$K_{fn} = \frac{PK}{Bm}, \quad (2)$$

де PK – позиковий капітал;

Bm – вартість майна.

Показує частку позикового капіталу у валюті балансу позичальника. Рекомендоване значення показника не більше 0,5.

3. Коефіцієнт співвідношення між довгостроковим і короткостроковим позиковим капіталом (K_c):

$$K_c = \frac{ДПК}{КПК}, \quad (3)$$

де $ДПК$ – довгостроковий позиковий капітал за бухгалтерським балансом на останню звітну дату;

$КПК$ – короткостроковий позиковий капітал за бухгалтерським балансом на останню звітну дату.

Даний показник індивідуальний для кожного позичальника й аналізується за ряд періодів.

4. Коефіцієнт залучення капіталу (K_{zk}):

$$K_{zk} = \frac{КПК}{ОА}, \quad (4)$$

де $КПК$ – короткостроковий позиковий капітал зі строком погашення до 12 місяців за бухгалтерським балансом на останню звітну дату;

$ОА$ – оборотні активи за бухгалтерським балансом позичальника на останню звітну дату.

Цей показник характеризує ступінь фінансової незалежності позичальника від позикового капіталу. Чим нижчий рі-

Аналіз показників ефективності використання позикового капіталу ПАТ «Миронівський завод по виготовленню круп і комбікормів», 2010–2012 роки

Показник	2010	2011	2012	Відхил. +/-
Ефект фінансового левериджу	-2,27	-1,36	-1,87	0,40
Коефіцієнт фінансової напруженості	19,36	17,27	18,73	-0,63
Коефіцієнт співвідношення між довгостроковим і короткостроковим позиковим капіталом	0,16	0,16	0,12	-0,04
Коефіцієнт залучення капіталу	1,10	1,12	1,05	-0,06
Коефіцієнт капіталізації	0,73	0,71	0,66	-0,06
Коефіцієнт співвідношення боргу і обсягу продажу	1,22	0,89	0,98	-0,24

вень даного коефіцієнта, тим вища кредитоспроможність позичальника. Рекомендоване значення показника не більше 0,7 (70%).

5. Коефіцієнт капіталізації (K_k):

$$K_k = \frac{ДЗ}{ДЗ + ВК}, \quad (5)$$

де $ДЗ$ – довгострокові зобов'язання;

$ВК$ – власний капітал.

Коефіцієнт капіталізації – важливий показник фінансового стану підприємства, що відображає структуру джерел довгострокового фінансування. В даному випадку капіталізація підприємства (яку не слід ототожнювати з ринковою капіталізацією) розглядається як сукупність двох найбільш стійких пасивів – довгострокових зобов'язань і власного капіталу.

Даний коефіцієнт не має усталеного нормативного значення, оскільки значною мірою залежить від галузевої приналежності та технологічного процесу виробництва. Для інвесторів більш привабливими є підприємства, на яких переважає обсяг власного капіталу над позиковим. Утім використання лише власних джерел фінансування не завжди є позитивним явищем, оскільки зменшує доходність на вкладений капітал.

6. Коефіцієнт співвідношення боргу і обсягу продажу ($K_{сбо}$):

$$K_{сбо} = \frac{Сз}{Чол}, \quad (6)$$

де $Сз$ – сукупні зобов'язання;

$Чол$ – чистий обсяг продажу (за виключенням непрямих податків).

До складу сукупних зобов'язань включають довгострокові і короткострокові позикові ресурси. Взаємозв'язок між сукупним боргом і обсягом продажу полягає в тому, що від останнього параметру в кінцевому підсумку залежить обсяг грошових коштів, необхідних для погашення боргових зобов'язань. Якщо зобов'язання підприємства збільшуються пропорційно обсягу продажу, фінансовим менеджерам буде потрібно компенсувати видатки на збільшення боргу, альтернативним рішенням може бути використання більш дешевих джерел фінансування, або шляхом зниження умовно постійних витрат з метою нарощування прибутку.

Результати в будь-якій сфері діяльності підприємства залежать від наявності й ефективності використання сукупного капіталу, що прирівнюється до «кровеносної системи, яка забезпечує життєздатність підприємства». Відтак, результативність використання капіталу є відправною позицією діяльності

будь-якого суб'єкта господарювання. У зв'язку з цим на сучасному етапі істотно зростає пріоритетність оцінки ефективності використання позикового капіталу підприємства.

Результати проведеної оцінки для ПАТ «Миронівський завод по виготовленню круп і комбікормів» наведено в таблиці.

Проведений аналіз (див. табл.) засвідчив неефективне використання позикового капіталу досліджуваним підприємством. Так, ефект фінансового левериджу має від'ємне значення, що свідчить про неефективне залучення позикового капіталу, оскільки валова рентабельність активів коливається від 2 до 6%, що значно менше, ніж вартість позикових ресурсів у досліджуваному періоді.

Коефіцієнт фінансової напруженості значно перевищує нормативне значення (0,5), що вказує на високу залежність підприємства від зовнішніх кредиторів.

Коефіцієнт співвідношення між довгостроковим і короткостроковим позиковим капіталом показує, скільки гривень довгострокових ресурсів припадає на одну гривню короткострокових. У досліджуваному періоді значення коефіцієнта змінюється від 0,16 до 0,12, що свідчить про переважну роль короткострокового капіталу у фінансуванні підприємства.

Коефіцієнт залучення капіталу не відповідає нормативному значенню (0,7) і перевищує його. Проте на підприємстві за останній рік помітна тенденція до зростання кредитоспроможності і наближення коефіцієнта до нормативного значення.

Коефіцієнт капіталізації скоротився на 0,06 відсоткового пункту упродовж 2010–2012 років, що свідчить про зростання інвестиційної привабливості підприємства.

Коефіцієнт співвідношення боргу і обсягу продажу характеризує зменшення обсягу позикового капіталу по відношенню до обсягу продажу (з 1,22 до 0,98 відсоткових пункти у досліджуваному періоді). Така динаміка характеризує професійність прийнятих рішень фінансовими менеджерами ПАТ «Миронівський завод по виготовленню круп і комбікормів».

Висновки

Дослідження суті позикового капіталу дає можливість усвідомити його визначальну роль у формуванні капіталу підприємства, можливості нарощування обсягів виробництва та диверсифікації діяльності підприємства.

Запропонована система показників ефективності використанні позикового капіталу характеризує доцільність та визначає обсяг його залучення на підприємство.

Список використаних джерел

1. Азаренкова Г.М. Моделі та методи аналізу фінансових потоків [Текст] / Г.М. Азаренкова. – Х.: Гриф, 2005. – 118 с.
2. Економічний енциклопедичний словник [Текст]: у 2 т. / С.В. Мочерний [та ін.]; ред. С. В. Мочерний. – Л.: Світ, 2005. Т. 2: О – Я. – Л.: [б.в.], 2006. – 563 с.
3. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.
4. Заєць О.В. Інструментарій банківської справи [Текст]: навч. посіб. / О.В. Заєць, П.Є. Житній, В.І. Кудрявцев. – Луганськ: СНУ, 2000. – 352 с.
5. Про регулювання грошово-кредитного ринку: Постанова Правління Національного банку України №102 від 21.03.2012. – Режим доступу: <http://www.nabu.gov.ua>
6. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://minfin.gov.ua>
7. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. пос. / Г.І. Філіна. – 2-ге вид., перероб. та доп.– К.: Центр учбової літератури, 2009. – 320 с.
8. Бланк І.А. Управление капиталом: Учебный курс / И.А. Бланк – К.: Эльга, 2004. – 576 с.
9. Швиданенко Г.О. Управление капиталом предприятия: навч. посіб. / Г.О. Швиданенко, Н.В. Шевчук. – К.: КНЕУ, 2007. – 440 с.

УДК: 330.142.26

С.С. НЕСТЕРЕНКО,
к.е.н., Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Достовірний облік первинних документів сьогодні – запорука успіху завтра

У статті визначено основні поняття первинних документів, їх класифікацію та різновиди. Узагальнено основні вимоги до їх складання та розглянуто питання про комп'ютеризацію первинного документування.

Ключові слова: первинні документи, облікова фраза, електронний первинний документ.

В статье определены основные понятия первичных документов, их классификация и разновидности. Обобщены основные требования к их составлению и рассмотрен вопрос о компьютеризации первичного документирования.

Ключевые слова: первичные документы, учетная фраза, электронный первичный документ.

In the article certainly basic concepts of primary documents, their classification and varieties. Generalized the basic requirements to their drafting and a question is considered about computerization of the primary documenting.

Keywords: primary documents, registration phrase, electronic primary document.

Постановка проблеми. Значення первинних документів у бухгалтерському обліку дуже велике. Документ – це початкове джерело всієї облікової інформації. З іншого боку, приблизно 30% усіх документів, що створюються на підприємстві, припадають на бухгалтерію. Без документа жодну господарську операцію не може бути прийнято до обліку. Документи є основою, фундаментом, на якому ґрунтується вся облікова робота. Від якості документів залежить якість усіх облікових показників, включно зі звітністю, а документування як процес оформлення господарських операцій документами є одним з основних елементів методу бухгалтерського обліку. Таким чином, проблема удосконалення первинного обліку господарської діяльності існує, а це, своєю чергою,

негативно відбивається на ефективному веденні всього внутрішньогосподарського обліку [8].

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Окремі аспекти організації первинного обліку окреслили у своїх дослідженнях багато економістів-науковців та практиків, а саме: П.Т. Саблук, Ф.Ф. Бутинець, Л.К. Сук, Г.Г. Кірейцев, М.Ф. Огічук, В.Б. Моссаковський та інші. Проте постійні зміни, що відбуваються з бухгалтерським обліком останнім часом, вимагають перегляду багатьох питань щодо ведення первинної документації, а отже, дані питання й надалі залишаються актуальними та мають широке поле для подальших досліджень [2].

Мета статті. Розробка та висвітлення науково обґрунтованих рекомендацій з удосконалення організації первинного обліку.

Виклад основного матеріалу. Первинні документи – це доказ виконаних господарських операцій або письмове розпорядження на право їх виконання. Із застосуванням у бухгалтерському обліку комп'ютерів під документами стали розуміти і електронні носії первинних даних.

Про первинні документи як про основу обліку писав ще Лука Пачолі у відомому «Трактаті про рахунки і записи». Хоча він і не розглядав документи як свідоцтва, що підтверджують кожну господарську операцію, проте вказував на необхідність ведення такого «первинного документа», як Меморіалу – книги, в яку «...купець записував усі справи в такій послідовності, в якій вони відбувалися з дня в день, година за годиною». Уже тоді мова йшла про обов'язковість зазначення таких даних, котрі має бути відображено в обліку: суб'єкт (хто); об'єкт (що); час (коли); місце (де).

За проф. М.В. Дембінським, первинні документи класифікуються за такими ознаками: